23-D-768

ZVLÁŠTNÍ SOUDY PRO MLADISTVÉ V RAKOUSKU A PODMÍNKY JEJICH ÚSPĚCHU.

NAPSAL

Dr. JAROSLAV KALLAB,

SOUKROMÝ DOCENT.

(ZVLÁŠTNÍ OTISK Z 21. A 23. SEŠITU XLVII ROČ. „PRÁVNÍKA“.)

ODKAZ
PROF. DRA FRANTIŠKA STORCHA
UNIVERSITĚ MASARYKOVĚ

V nejhlubší úctě

Kallab

V PRAZE 1908.

KNIHTISKÁRNA DRA ED. GRÉGRA A SYNA V PRAZE. — NÁKLADEM VLASTNÍM.

ZVLÁŠTNÍ OTISK Z ČASOPISU PRÁVNÍK. ROČ. LXVII. SEŠ. XXI. A XXIII.

STŘEDNÍ KNIHOVNA PRÁVNICKÉ FAKULTY UJEP STARÝ FOND Č. inv. 014037

II St 671.

Zvláštní soudy pro mladistvé v Rakousku a podmínky jejich úspěchu.

Napsal soukr. docent dr. Jaroslav Kallab.

Nařízením ministerstva spravedlnosti z 21. října 1908 věst. min. spr. čís. 13 činí se u nás první pokus o zavedení zvláštních soudů pro mladistvé. Od 1. ledna 1909 mají u sborových soudů hlavní přelíčení i odvolací řízení přestupková proti mladistvým býti přikázána jedinému senátu I. inst. a jedinému senátu odvolacímu. U okresních soudů přestupkových má býti agenda mladistvých se týkající přidělena jedinému soudci. U okresních soudů, majících agendu poručenskou i přestupkovou, má řízení přestupkové proti mladistvým býti přikázáno poručenskému soudci, po případě, je-li jich více, mezi ně rozděleno stejným způsobem, jakým se dělí o věci poručenské; to platí i tehdy, podléhá-li mladistvý poručenské pravomoci jiného soudu.

Tato výjimečná ustanovení platí jen tehda, jde-li o trestní věc, při níž jedině mladiství (osoby, které v čas činu nedokončily 18. roku), jsou jako obvinění súčastněni. Nelze-li trestní věc mladistvého se týkající dle § 57. tr. ř. z trestní věci, na niž též dospělí jsou súčastněni, vyloučiti, platí pro přidělení těchto věcí pravidla dosavádní. Řízení proti mladistvým má se díti ve zvláštních místech. Není-li možno je opatřiti, mají aspoň přelíčení s mladistvými na jinou dobu býti stanovena, než s dospělými.

Tím nastává v našem soudnictví, pokud jde o mladistvé, důležitá změna.

Proč pro tak podstatnou novotu — jejíž dosah nastíniti jest úkolem této úvahy — volena cesta správního opatření a nikoliv cesta změny zákona, možno vysvětliti různými důvody.

Především jest tu — lze snad říci bez nadsázky — sterilnost našeho parlamentu v oboru zákonodárství justičního zavi-

ODKAZ PROF. DRA FRANTIŠKA STORCHA, UNIVERSITĚ MASARYKOVĚ.

4869

něná vedle všeobecně známých důvodů politických tou okolností, že justiční zákonodárství netěší se všeobecnému zájmu. Následkem toho se aktuelnost některých změn nepociťuje tak intensivně, jako aktuelnost jiných, zvlášť národnostních, sociálních a hospodářských otázek. Za druhé i v normálně pracujícím parlamentě setkala by se změna trestního zákonodárství s překážkami. Při každé podstatnější změně trestního práva vynořila by se celá řada pochybností: utkvělých názorů, nechceme-li říci předsudků na jedné, a prozatím neuskutečnitelných snah a projektů na druhé straně. Jakkoliv se zdá, že krise theorii trestního práva ku konci XIX. století zachvátivší pozvolna přechází do mírnějšího stadia, není vyloučena obava, že by při parlamentárním jednání pod vlivem politického napětí mezi konservativními a pokrokovými živly s obnovenou intensitou propukla.

Nehledě však ani k těmto důvodům, jež se stanoviska o p o r t u n i t y zavedení novoty cestou správní odůvodňují, možno pro zamýšlenou změnu pracovních plánů našich soudů uvésti závažné důvody v ě c n é.

Především mají zmíněné změny význam experimentu. Osvědčí se zvláštní soudy pro mladistvé? Odpověď na tuto otázku bude míti významné místo v motivech budoucí změny trestního práva (jak hmotného, tak formálního) pro mladistvé.

Za druhé a hlavně však moderní úprava trestního práva pro mladistvé bude předpokládati soudce na reformu připravené, prodchnuté moderními ideami trestního soudnictví nad mladistvými, kteří by byli schopni nejen v e r b a, ale i v i m ac p o t e s t a t e m nových trestních norem k platnosti přivésti. A pro takové soudce budou zamýšlené trestní senáty pro mladistvé a oddělení s agendou poručenskou a trestní důležitou praktickou školou, jež uspoří novému zákonodárství mnohou »dětskou nemoc«, jíž by se jinak s těží vyhnulo.

Tato praktická škola však se neobejde bez theoretické průpravy. Největší nebezpečenství, jež nejen zvláštním soudům pro mladistvé, nýbrž i zdravému vývoji našeho trestního práva pro mladistvé hrozí, spočívá v tom, že by soudcové mohli zamýšlenou změnu organisace soudní přijmouti s nedostatečným porozuměním pro její dosah. Jakkoliv nepatrné jest toto nebezpečí u našich svědomitých soudců, okolnost, že nebezpečí to není vyloučeno, nás nutí k bedlivé úvaze o dosahu zamýšlené změny, o nových úkolech, jež tím soudcům nastávají.

Problém, o nějž tu jde, je značně složitý; zní asi: »j a k m o ž n o v r á m c i p l a t n é h o t r e s t n í h o p r á v a u s k u t e č n i t i ú k o l y, j e ž m o d e r n í m u t r e s t n í m u p r á v u u k l á d á p é č e o z a n e d b a n o u a z l o č i n n o u m l á d e ž?«

P ř í s p ě v k e m k řešení tohoto problému má býti následující úvaha.

I.

Nelze si tajiti, že rodinný život ve značné části vrstev hospodářsky slabších prožívá závažnou krisi. Pod tlakem hlavně hospodářských poměrů a jich mravních i sociálních důsledků nastává uvolnění rodinných svazků, mnohdy úplný rozklad rodiny.[1]) —

Ojedinělé zjevy toho druhu se vyskytovaly asi též v jiných dobách. Nebezpečnými se stávají tím, že v určitých vrstvách a v určitých místech se vyskytují častěji, tak často, že docházíme k závěru, že tu nejde o výsledek nahodilého seskupení okolností, nýbrž o sociální zjev trvale působícími silami společenskými vyvolaný.[2]) Jakkoliv zkoumání a vědecké zpracování těchto zjevů by bylo velice vděčnou úlohou (zvlášť, poněvadž obyčejně se při jejich výkladech setkáváme jen s všeobecnými poznámkami), můžeme na tomto místě se zabývati jen jedním z účinků, snad symptomů pokračujícího rozkladu rodiny.

Je to zjev, že rodina stává se neschopnou, aby plnila hlavní svou sociální funkci: vychovávati zdravý a k společenskému životu způsobilý dorost.

Zájem, jejž stát má na zdatném dorostu,[3]) vede k opatřením, jimiž hlavní, bezprostřední příčinu tohoto zjevu, totiž zneužití neb nedostatek moci otcovské stát svým zakročením paralysuje. V té příčině náš občanský zákonník daleko předstihl svou dobu a odchýliv se podstatně od římského vzoru, vytvořil insti-

[1]) Hojný materiál snesen ve S c h r i f t e n d e s e r s t e n ö s t e r r e i c h i s c h e n K i n d e r s c h u t z k o n g r e s s e s i n W i e n 1907, Band I. D i e U r s a c h e n, E r s c h e i n u n g s f o r m e n u n d d i e A u s b r e i t u n g d e r V e r w a h r l o s u n g v o n K i n d e r n u n d J u g e n d l i c h e n i n O e s t e r r e i c h.

[2]) *Reicher*: D i e F ü r s o r g e f ü r d i e v e r w a h r l o s t e J u g e n d. II. P f l e g s c h a f t s c h u t z u n d B e s s e r u n g s a n s t a l t i n O e s t e r r e i c h str. 15.

[3]) *Boies*:. T h e S c i e n c e o f P e n o l o y y (1901) str. 333.

tuce sice předem asi jen na ojedinělé případy rozkladu svazku rodinného vypočtené, instituce však, jež vhodně použity a dále pěstovány i v nynějších poměrech vystačí.

Jest tu předem základní pojetí moci otcovské, nikoliv jako soukromého práva, nýbrž zároveň jako povinnosti silně prvky veřejnoprávními prostoupené.[4])

Moc poručenská pak vůbec se vykonává jen pod dohledem státních organů — soudů, a jest pojímána jako veřejnoprávní občanská povinnost. Ona výjimečná opatření, jimiž možno vliv zneužíti neb nedostatku moci otcovské paralysovati, v novější praxi stále častěji jsou užívána.

Možno říci, že rovnoběžně s procesem rozkladu rodiny jde druhý proces: zasahování státu do rodiny, jakási mediatisace rodiny státem. Uvolněné svazky rodinné se nahražují svazky státními.

Jsme na počátku tohoto procesu, avšak nesmíme si tajiti nebezpečí, jež v sobě chová: jest to rozplynutí rodiny v státu, zánik naší společenské soustavy na rodině zbudované. Chceme-li zachovati naši společenskou soustavu, musíme ono zasahování státu do rodiny pokládat za východisko v nouzi, za první pomoc, s níž rovnoběžně musí jíti hlavní léčení, stavení vzdálenějších příčin k rozkladu rodiny působících.

Tato politická exkurse budiž mi prominuta. Zdá se mi nutno poněkud z povzdálí pohlédnouti na proces, jímž se nyní míním zabývati, abych varoval před jeho přeceňováním, třeba by poskytoval v praxi pomoc na oko sebe vydatnější, jež by však vždy byla jen nanejvýš okamžitou úlevou.

Ale buď jak buď, okamžitá pomoc proti chronické sociální chorobě rozkladu rodiny byla nutná, a třeba uznati, že naše justiční správa neopomenula upozorňovati soudy na možnost s pružnými ustanoveními našeho v. z. o. i za nových poměrů vyvystačiti.

Počínaje, pokud přehlédnouti mohu, nařízením ministerstva spravedlnosti z 10. listopadu 1893 v. min. spr. č. 31 opět a opět[5]) ministerstvo spravedlnosti uvádí soudům na paměť, že

[4]) *Reicher*: Fürsorge II., str. 26.

[5]) *Nař. min. spr.* z 3. prosince 1899, v. min. spr. čís. 49; z 11. května 1901 v. min. spr. čís. 13.; z 10. dubna 1902 čís. 7493. věst. min. spr. z r. 1902 str. 96. a j.

péče soudů poručenských nemá ve smyslu 3. a 4. části I. dílu v. z. o. se omezovati na majetková práva nezletilého, nýbrž, že jest i osobních poměrů nezletilcových dbáti.

Uplatňujíce tuto vrchnoporučenskou péči mohou soudy dle § 178. v. z. o. zvlášť nezletilce, jehož mravní vývin v jeho okolí jest ohrožen, do jiné rodiny dáti, jež soudu poskytuje plnou záruku dobré výchovy. Pokud však k tomu není příležitosti, možno hrozícímu zpustnutí nezletilcově zabrániti tím, že se odevzdá do polepšovny pro mladistvé (§ 16. zák. z 24. května 1885 r. z. č. 90). Soud má dle všeobecných ustanovení cís. pat. z 9 srpna 1854 ř. z. č. 208. možnost zákonné zástupce pohnouti k návrhu dle § 16. cit. zák. Nařízení z 3. prosince 1899 v. min. sp. čís. 49. dále upozorňuje na možnost dle § 177. v. z. o. otcům, kteří výživu a výchovu dětí zcela zanedbávají, moc otcovskou odejmouti. Dle § 178. v. z. o. má každý právo dovolati se v tom směru ochrany soudu pro nezletilého, a soud má povinnost takové udání vyšetřiti.

Již v tomto nařízení činí ministerstvo spravedlnosti další krok. Nabádá totiž soudy, aby při této své činnosti používaly pomoci dobročinných organisací, které ochranu dětí za úkol si vytkly, a aby proto podobným soukromým podnikům co nejvíce nápomocny byly.

Politické úřady byly nařízením ministerstva vnitra z 8. ledna 1900 č. 41744/99[6]) vyzvány, aby soudy v ochranné jejich činnosti dle možnosti podporovaly, a aby každý případ, v němž by dle naznačeného zakročení poručenského soudu bylo žádoucí, příslušnému soudu udávaly. Politické úřady mají též duchovní správce a orgány samosprávné k součinnosti v naznačeném směru nabádati.

K myšlénce, že dobročinné soukromé podniky mohou soudům při jejich ochranné činnosti napomáhati jednak tím, že na základě svých zkušeností k zakročení soudu podnět dají, jednak že opuštěnou a zanedbanou mládež ve svou ochranu vezmou; ministerstvo spravedlnosti v citovaných nařízeních vždy znovu se vrací. Nařízení z 10. dubna 1902 v. min. spr. z r. 1902 str. 96. již může aspoň pro Vídeň konstatovati součinnost poručenských soudů a dobročinných ústavů i spolků. V tomto nařízení zvlášť důrazně se upozorňují soudy na právo jím v § 178. v. z. o. dané jednak ihned na základě oznámení neb sumárního šetření proza-

[6]) Srov. též *nařízení téhož ministerstva* z 20. července 1904, čís. 24752.

tímné opatření na ochranu ohroženého nezletilého učiniti, jednak i bez odejmutí moci otcovské dítě z péče otcovské vzíti a v jiné rodině neb v ústavu zaopatřiti. Konečně má soud dříve, než dítě rodičům vrátí, se hlavně pomocí funkcionářů ústavů neb spolků pro ochranu dětí přesvědčiti, zda dítěti v jeho rodině nehrozí nebezpečí. Také při vyšetřováních týkajících se zlého nakládání dětmi mají soudy co nejvíce těžiti ze zkušeností řečených funkcionářů.

Tak umožňují pružné normy našeho občanského práva, aby soudy ve spojení se soukromými dobročinnými ústavy a spolky pečovaly o záchranu opuštěné a zvrhlé mládeže. Jsme v tomto směru sice ještě daleko za jinými státy, čeho se nám však nedostává, není snad ani tak vhodné zákonodárství soukromoprávní, jako spíše intensivnější a lépe organisovaná spolučinnost soudů a ústavů a spolků péčí o mládež se zabývajících.

Trestní právo, zvlášť pokud jde o mladistvé zločince, neposkytuje tak poměrně uspokojujícího obrazu, jako naše právo soukromé.

Vybudováno na ideologických podkladech theorie počátkem 19. století vládnuvší, vidí i v mladistvém zločinci, jakmile jen překročí jistou, k tomu velmi nízko vyměřenou mez věkovou, individuum, jež svobodnou volbou rozhodlo se pro zlo, a jemuž proto stejným zlem jest odplatiti; staň se co staň, třeba by si tím společnost sama vychovávala nejnebezpečnější škůdce. Podobně trestní proces vidí i v mladistvém obžalovaném již celkem občana, jenž, třeba by v soukromoprávních poměrech právních byl uznáván za neschopného k samostatnému jednání, ve veřejnoprávních poměrech procesních samostatně může se rozhodovati a proti němuž aparát procesní pracuje bez ohledu na to, jaký ohlas v nezralé jeho duši vzbudí.

Na tomto pevném rámci bez změny zákonodárství praxe jen velmi málo může měniti.

Následkem toho ocitá se naše trestní praxe pokud jde o mladistvé ve zvláštním postavení. Buď musí uzavírati oči před názory, jež ovládají již ve značné míře soudní praxi poručenskou, a dle zásady »fiat justitia pereat mundus« třeba proti lepšímu svému přesvědčení zlo odplácetí zlem bez ohledu na hlubší příčiny »zla« činu a na účinky »zla« trestu. Anebo musí se pokoušeti o to, co již písmo prohlašuje za nemožnost, a »nalévati nového vína do starých nádob«.

Naše praxe vedená pokrokovou justiční správou pokouší se celkem přece o rozřešení této těžké úlohy.

Ovšem trest odplatný, jak jej zákon předpisuje, nemůže odstraniti. Snaží se však jeho nepříznivé účinky zmírniti potud, pokud právě v rámci platného práva jest to možno. Děje se to trojím způsobem: jednak tím, že mladistvého, jakmile odpyká trest, ujímá se poručenský soud, aby s v ý m i prostředky jej zachránil; jednak tím, že justiční správa snaží se výkon trestu upraviti tak, aby se v něm na jedné straně co nejvíce uplatnily výchovné vlivy, na druhé zabránilo vlivům škodlivým; a konečně, že panovnické právo milosti staví se do služeb péče o mladistvé ušetřujíc trest těm mladistvým, u nichž ho se stanoviska výchovy třeba není.

Co se posléz řečeného opatření týče, jež má do jisté míry býti náhradou za podmínečné odsouzení v jiných státech se osvědčivší, netřeba se o něm blíže zmiňovati, poněvadž jest všeobecně známo, a třeba ne stejnoměrně, přece snad všeobecně praktikováno. Stačí připomenouti, že dle ministerského nařízení z 25. listopadu 1902 v. min. spr. čís. 51. má soud odsoudivší mladistvého mladšího 18 let za určitých, v nařízení jednotlivě uvedených podmínek i bez návrhu o tom se usnésti, míní-li mladistvého doporučiti milosti panovníkově, a odložiti výkon trestu do rozhodnutí o tomto návrhu.

Co se výkonu trestu týče, t. j. oproti mladistvým téměř výhradně trestu na svobodě, musí snahy opravné bojovati nejen se zastaralým zákonodárstvím, nýbrž i snad ještě více, s naším systemem vězeňským z velké části k racionelní péči o trestance zcela nedostatečným.

Ohledně mladistvých od 10. do 14. let ovšem upouští náš zákon do jisté míry od idey odplatného trestu, a představuje si trest »zavření v odděleném místě« na t. zv. přestupky nedospělých stanovený jako trest výchovný. Stanoví se totiž v § 272. tr. z., že s tímto trestáním spojiti se má kromě práce silám odsouzeného přiměřené vždy také účelné vyučování duchovním správcem nebo katechetou.

Při trestu vězení a žaláře však nečiní zákon rozdílu mezi mladistvými a staršími trestanci. Ovšem při stálé praxi našich soudů užívati téměř napořád »mimořádného« práva zmírňova-

cího[7]) a ukládati, zvlášť mladistvým téměř jen krátkodobé tresty na svobodě[8]) není — třeba by tato praxe asi hlavně naším nedostatečným vězeňským systemem byla zavíněna — na nějakou výchovu trestance v trestu téměř pomyšlení.

Avšak i v tomto těsném rámci snaží se justiční správa tresty proti mladistvým učiniti z trestů odplatných tresty výchovnými, neb aspoň zabrániti zhoubným vlivům společenství s dospělými zločinci.

Volnou interpretací slov »z a v ř e n í na odděleném místě« došlo ministerstvo spravedlnosti k závěru, že tento trest možno též odpykati v polepšovnách zřízených dle zákona z 24. května 1885 ř. z. č. 90.[9]) Ano i v s o u k r o m ý c h ú s t a v e c h dle § 14. in fine cit. zák. veřejným polepšovnám na roveň postavených[10]), ovšem mohou-li trestanci od ostatních chovanců býti odděleni a vyhražen-li soudům dohled. V takových případech ovšem bude míti trest zavření zcela povahu výchovného prostředku, zvlášť, poněvadž[11]) z pravidla jen takoví mladiství budou do veřejných neb soukromých polepšoven odevzdáni, kteří i po odpykání trestu dle § 8. zák. z 24. května 1885 ř. z. č. 89. v polepšovně podrženi býti mají.

Právě citované ministerské nařízení z 30. září 1905 v. min. spr. č. 15. však vůbec, upravujíc výkon trestů na svobodě ohledně mladistvých až do 18. roku, se staví na stanovisko trestu výchovného. Prohlašuje: »cílem výkonu trestu musí býti, aby pokud možno, z mladistvého trestance se stal řádný, pracovitý člověk,

[7]) Nejjasněji patrno to z fakta, že z uložených trestů žaláře bylo kratších 1 roku: v letech 1874 až 1885 83·1%, 1886 až 1890 84·6%, 1891 až 1895 86·4%, 1896 až 1900 88·3%, v roce 1901 89·6%, 1902 89·1%, 1903 90·1%. (O e s t e r r e i c h i s c h e S t a t i s t i k LXXIV. svazek, 3. sešit, str. LXXXI., srov. však zvlášť sv. LXXI., seš. 3., str. LXXXIII.)

[8]) V roce 1902 bylo 56·2% mladistvých k zavření na odděleném místě odsouzených, odsouzeno na kratší dobu než 1 týden, dalších 32·5% na méně než měsíc; v roce 1903 52·8%, resp. 32·3% (tamtéž sv. LXXI., seš. 3., str. 121. a 245., sv. LXXIV., seš. 3., str. 134. a 269., srov. též *Lenz*, D a s J u g e n d s t r a f r e c h t ve S c h r i f t e n d e s I. ö s t e r r. K i n d e r s c h u t z k o n g r e s s e s, 1907. Band II. Gutachten, str. 271 n. str. 283.)

[9]) Nař. min. spr. z 23. ledna 1899 v. min. spr. čís. 9. a ze 7. května 1903 v. min. spr. čís. 14.

[10]) Nař. min. spr. z 30. září 1905, v. min. spr. čís. 15., al. 12.

[11]) Téhož nařízení, al. 7.

jenž jest s to, aby se v povolání, jeho schopnostem přiměřeném poctivě obživil. Trestanec má mravně býti polepšen, uvyknouti činnému životu a státi se způsobilým k povolání, jež by mu zajistilo jeho obživu.«

Podrobnosti tohoto zajímavého nařízení uváděti zde nemůžeme, stačí podotknouti, že naznačená právě myšlenka provedena v podstatě tím způsobem, že mladiství trestanci mají býti, po případě spojením trestanců několika soudů, rozděleni na skupiny asi po 25 hoších neb děvčatech, při čemž pokud možno skupiny mají býti dle stáří, druhu deliktu a trestu jednotné, ač není závady, aby trestanci k vězení odsouzení byli přidáni k těm, kteří byli odsouzeni k žaláři. Hlavně mají ti, kteří spíše slibují polepšení od zatvrzelejších býti odděleni.

Výchova směřuje nejen k osvojení si vědomostí obecné školy, nýbrž i k získání základních vědomostí a dovedností k praktickému povolání sloužících, při čemž stále jest zřetel bráti jak k tělesnému vývinu pěstováním tělocviku, prací na čerstvém vzduchu, tak k uvyknutí si stálé, i ducha zaměstnávající činnosti zákazem prací ducha umořujících (v našich věznicích však tak oblíbených), jako draní peří a lepení sáčků.

Již těchto několik zběžných poznámek snad stačí k charakterisování, jakého ducha se snaží naše justiční správa vnésti do našeho trestnictví, pokud jde o mladistvé.

Přihlédneme-li blíže, je to týž základní motiv, jejž jsme stopovali, líčíce nynější činnost poručenských soudů: jest to myšlenka, že s t á t má povinnost ujmouti se zanedbané mládeže, že ze zanedbané a opuštěné mládeže se rekrutuje mládež zločinná, a že stát má tedy povinnost, nedovedl-li zabrániti zpustnutí mladistvého, aspoň tehdy, když se stal zločinným, jej assimilovati. Stát se nesmí omeziti na mechanické obětování bohyni spravedlnosti, nýbrž má plniti sociální funkci rodinou zameškanou: dáti společnosti užitečného člena. — Ano, ale platné trestní právo žádá ony oběti Spravedlnosti. Chce-li stát své povinnosti právě naznačené dostáti, a nemůže-li tak učiniti v rámci trestního práva, činí to — u nás, jako původně jinde, zvlášť v Anglii — tím, že vedle trestního soudce staví orgány o ozdravění zanedbaného dorostu pečující, u nás soudy poručenské.

Bylo-li zadost učiněno odplácející spravedlnosti, odpykal-li mladistvý trest dle trestního zákona mu určený, nemá znovu býti

vydán nebezpečím jemu hrozícím v prostředí, z něhož vyšel, jež jej právě zločinným učinilo, a do něhož se z pravidla vrací ještě ke všemu pro soutěž s bývalými druhy svými diskvalifikován stigmatem soudního potrestání.

Zcela všeobecně nařízení z 10. listopadu 1893 a z 3. prosince 1899 ukládají trestním soudům povinnost, aby soudům poručenským zprávu podaly, zjistí-li v průběhu trestního řízení zjevy, jež by k zakročení soudu poručenského podnět poskytnouti mohly. Ani drobnější delikty mladistvých, jež jen policejně se trestají, nemají dle nařízení ministerstva vnitra z 8. ledna 1900 čís. 41744 ex 1899 a z 20. července 1904 čís. 24752 soudům poručenským ujíti.

Posléz citované nařízení, jakož i nařízení ministerstva spravedlnosti z 23. července 1904, č. 13. v. min. spr. ukládají polepšovnám povinnost, aby před propuštěním každého chovance jeho soudu poručenskému zprávu podaly, by v čas opatření učiniti mohl.

Soud poručenský má pak zvlášť dle téhož nařízení, pokud nutno a možno, dovolati se součinnosti ústavů a organisací, které péči o mládež zanedbanou se zabývají, k tomu cíli, aby mladistvý potřebné péče došel.

Podobně dle téhož nařízení mají i trestní soudy a samostatné trestnice před propuštěním mladistvého trestance jeho poručenský soud zpraviti, aby naznačeným způsobem o jeho opatření se postaral.

Zvlášť častěji citované nařízení ministerstva spravedlnosti z 30. září 1905 v. min. spr. čís. 15. ve svém 11. odstavci ukládá trestním soudům i návladnictvím, aby, kdyby poručenské soudy nemohly se v čas o mladistvého trestance při jeho propuštění z trestu postarati, samy vstoupily ve spojení se soukromými ústavy, spolky a jednotlivci, a s jejich pomocí o náležité zaopatření mladistvého trestance se postaraly. Ano i v době výkonu trestu mohou, jak citované ministerské nařízení upozorňuje, býti zmíněné soukromé organisace státním úřadům nápomocny, zvlášť opatřováním přiměřené práce a snad i vypomáháním při výchově.

Nevím, podařilo-li se mi těmito několika črtami dosti názorně vystihnouti komplikovaný aparát, jenž při trestání mladistvých má v pohyb býti uveden za tím účelem, aby mladistvý zločinec pro společnost byl zachráněn. Trestní soudy s trestnicemi, poručenské soudy i soukromá dobročinnost mají se k tomu cíli spojiti.

Při tom jsem stranou nechal opatření, jež kdysi za tak velký pokrok bylo považováno, jež však celkem — možno snad bez odporu říci — zklamalo. Totiž polepšovny dle zákona z 24. května 1885 ř. z. č. 90.

Jak známo, může k internování mladistvého v polepšovně dojíti trojím způsobem. Jednak dle § 16. 2. cit. zákona u mladistvých do 18 let třeba se nedopustili trestného činu, k návrhu zákonného zástupce za souhlasu poručenského soudu.[12]) Jednak u dětí mezi 10. a 14. rokem dle § 273 tr. z. policejnímu úřadu k potrestání odevzdaných, jsou-li zcela zanedbány a nelze-li najíti jiného prostředku k tomu, aby docíleno bylo řádného vychování a dohledu. I v těchto případech — ač zákon to nepředpisuje — mají dle nařízení ministerstva vnitra z 20. července 1904 čís. 24752 bezpečnostní úřady se dorozuměti se soudy poručenskými.[13])

Konečně mohou trestní soudy dle zákona z 24. května 1885 ř. z. č. 89. vyříknouti p ř í p u s t n o s t odevzdání mladistvého do polepšovny a sice dle § 8. cit. zák. u dětí mezi 10—14 rokem, odsoudí-li je dle § 272. tr. z., u mladistvých mezi 14 a 18 rokem dle § 14. zák. z téhož dne ř. z. č. 90 za těchže podmínek, za nichž starší trestanci mohou býti dáni do donucovací pracovny.[14])

Dání do polepšovny nemá dle platného práva povahy trestu.[15]) Proto vyslovuje soud jen p ř í p u s t n o s t dání do polepšovny, kdežto konečné rozhodnutí přísluší zvláštní komisi při zemském úřadu politickém zřízené.

Spolupůsobí tedy k záchraně zločinného mladistvého trestní soudy se soudy poručenskými za pomoci dobročinných organisací a eventuelně správních úřadů, aparát tedy značně

[12]) Zadržení v polepšovně je tu věcí soukromoprávní dohody mezi zákonným zástupcem mladistvého a zemským výborem. *Reicher*: F ü r s o r g e II., str. 219.

[13]) Srov. *nař. min. spr.* ze 7. května 1903 a *nař. min. vnitra* ze 6. března 1898, čís. 4480 (viz v. min. spr. z r. 1898, str. 46.).

[14]) V podstatě pro delikty plynoucí ze štítění se práce (tuláctví, žebrota, prostituce) a nedbání předpisů o policejním dohledu.

[15]) *Lenz*: D i e a n g l o - a m e r i k a n i s c h e R e f o r m b e w e g u n g i m S t r a f r e c h t (1908), str. 271. a liter. tam uvedená. Není také výchovným, nýbrž policejním opatřením. (*Reicher*: F ü r s o r g e II., str. 158.)

komplikovaný. Přimísí-li se k tomu, a to je z pravidla, ještě otázka nákladů, nemožno tvrditi, že by tento aparát fungoval s tou rychlostí, přesností a spolehlivostí, jíž by v případě záchrany mladistvého především bylo třeba.

Než pro naši úvahu stačí prozatím zjištění, že tyto orgány tu jsou, a že aspoň justiční správa jeví patrnou snahu k jejich těsnějšímu semknutí.

Dříve, než přistoupíme k ocenění dalšího kroku, jímž justiční správa v tomto směru pokračovati míní, totiž ke spojení soudů trestních s poručenskými, musíme aspoň zběžně zaznamenati, jak dosavadní praxe se snaží nepříznivým účinkům platného trestního řízení proti mladistvým čeliti.

Zmínil jsem se svrchu, že platné trestní právo procesní nepřihlíží v dostatečné míře k případu, kdy obžalovaným jest osoba mladistvá, nezpůsobilá svých práv hájiti a mimo to neschopná dosah a význam veřejného trestního řízení si uvědomiti.

Že naše justiční správa tuto vadu cítí, toho dokladem je nařízení ministerstva spravedlnosti z 10. července 1903 v. min. spr. čís. 22 a z 23. května 1905 v. min. spr. čís. 9. Nepříznivým účinkům veřejnosti řízení na mladistvého obžalovaného ovšem bez změny zákonodárství zplna čeliti nelze. Naproti tomu možno však využitím jistých právem poskytnutých možností i v rámci platného práva právní ochranu mladistvého obžalovaného sesíliti.

Proto ukládá cit. nařízení z 10. července 1903 trestním soudům, aby o rozhodných stadiích trestního řízení (zahájení řízení, podání obžaloby, nařízení hlavního přelíčení) zpravilo zákonného zástupce obžalovaného, po případě, je-li to vhodno, poručenský soud. Nařízení z 23. května 1905 pak, uznávajíc nedostatečnost právě uvedeného opatření, rozvádí tutéž myšlenku dále, ukládajíc trestním soudům, aby zákonné zástupce upozorňovaly na práva jim v §§ 39., 282., 283., 465. a 354. i 480. tr. ř. daná a aby v intencích § 3. tr. ř., po případě daly podnět k tomu, by poručenské soudy dle § 273. v. z. o. pro nezletilého opatrovníka zřídily. Dále mají trestní soudy přestupkové vyhledávati dobrovolné obhajce mladistvých, po případě přikázáním obhajců z řad soudcovských úředníků, a sborové soudy mají zákonné zástupce mladistvých, resp. jejich opatrovníky upozorňovati na právo žádati dle § 41. a 43. tr. ř. o zřízení obhajce chudých.

Konečně vyšetřovací vazba proti mladistvým má se dle odst. 6. právě citovaného ministerského nařízení omezovati na případy nezbytné, a má se dle odst. 6. min. nař. z 30. září 1905 v. m. spr. č. 15., vykonávati vždy v samovazbě, aby vyšetřovanec nepřišel snad do styku s živly již zkaženými.

Těchto několik poznámek snad stačí k charakterisování směru, jímž praxe našeho trestního práva se béře. Nyní má v tomto směru býti učiněn další krok zřízením zvláštních soudů pro mladistvé. Abychom tento krok zcela oceniti mohli, zdá se mi vhodno předem nastíniti ovzduší, v němž dříve již jinde soudy pro mladistvé vznikly a oceniti výsledky, s nimiž se setkaly.

II.

»Soudy pro mladistvé povstaly z velkého hnutí, jež se ve Spojených Státech Severoamerických v nejrůznějších formách ve prospěch nápravy fysického i mravního osudu dětí jeví.«[16])

Abychom vznik těchto soudů pochopili, musíme si uvědomiti dvě fakta: jednak, že anglické právo, jež tvoří též základ práva amerického, jen ve velmi nedokonalé míře pečuje o nemajetné sirotky, tak že jim z pravidla ani poručníků nezřizuje[17]), jednak, že vymezení pravomoci jednotlivých orgánů státních není zvlášť v mladších státech amerických tak přesné, jako u nás, tak že individualita jednotlivého úředníka na rozsah a intensitu jeho činnosti mnohem více působí, než v našich kontinentálních poměrech je myslitelno. Připočteme-li k tomu velký zájem, jemuž otázky výchovy dorostu — snad následkem třeba neuvědomělého vlivu poměrného nedostatku obyvatelstva — se těší, máme v nejkratších rysech naznačeny podmínky, za nichž soudy pro mladistvé v Americe vznikly.

Kořenem, z něhož soudy pro mladistvé (juvenil courts) jako ostatně i jiné instituce trestního práva mladistvých povstaly, jest instituce, jež obyčejně se shrnuje pod názvem probačního systemu (probation system). Je-li pravdivá anekdota, již vypráví Bärenreither v citovaném svém spise,[18])

[16]) *Baerenreither*: Jugendfürsorge und Strafrecht in den Vereinigten Staaten von Amerika (1905) str. 159.

[17]) *Harmann*: Die Strafrechtspflege in Amerika (1906) str. 266., *Lenz*: Reformbewegung, str. 209.

[18]) *Baerenreither*: Jugendfürsorge str. 126.

dal podnět ke vzniku probačního systemu soukromník (Rufus R Cook), jenž počátkem let sedmdesátých navštěvoval v Bostonu trestní přelíčení zvlášť, pokud šlo o mladistvé, a dovedl soudce pohnouti k tomu, že v případech ohledu hodných přerušovali řízení, aby mladistvému poskytli příležitost se polepšiti. Takového mladistvého se pak Cook ujímal, vykonával dohled nad ním, a dosáhl z pravidla tak příznivých výsledků, že soudce neuznal za nutné v přerušeném trestním řízení pokračovati. — Tento praeter legem se utvářivší zvyk vpraven v r. 1878 ve státu Massechusetts ve formu zákona, nabyl konečné formy v zákoně z 1. června 1902 (»Rewised Laws of the commonwelth of Massechusets) a rozšířil se mezi tím a po tom ve formách jen v podružných znacích odlišných téměř po všech státech severoamerických[19]).

Osou tohoto systemu jest probation officer[20]), jehož funkci charakterisuje nejpraegnantněji Boies[21]) slovy: an official intermediary between the judge and the prisoner, to act as the confidential friend and adwiser of the accused and the agent of the law. Jest to tedy organ vsunutý mezi soudce a zločince, jenž má povinnost na jedné straně oproti soudci působiti jako jeho důvěrník při zjišťování mravních vlastností pachatelových a příčin, jež jej k činu hnaly, jakož i při zjišťování výsledků výchovné působnosti, »dání na zkoušku«, na druhé straně oproti zločinci jako jeho přítel a rádce, jenž se snaží zmírniti nepříznivé účinky nedůvěry, již společnost proti zločinci chová a vliv svůj jako veřejný orgán uplatňuje k tomu, aby zločinci napomáhal při jeho snaze státi se užitečným členem společnosti. V podstatě činnost jeho věnována je dvěma kategoriím zločinců; těm, jež soudce vůbec neodsoudí, neb vůči nimž podmínečně odloží výkon trestu, a těm, jež správa vězeňská propustí na čestné slovo (»on parole«) před odpykáním trestu pod podmínkou, že, budou-li se dobře chovati, jim zbytek trestu bude prominut. Probation officer jest z pravidla placený úředník, soudem jmenovaný, jenž o své činnosti podává zprávy jednak soudu, jednak vezeňské komisi (Board of Prison Commissioners), jež v souhlasu se soudy upravuje činnost těchto úředníků, a podává o výsledcích vykonávání trestní spravedlnosti roční zprávu zákonodárnému sboru.[22])

[19]) V. dobrý přehled dotyčných zákonů v *Lederer*: Der gegenwärtige Stand des Probationssystems in den Vereinigten Staaten von Nordamerika. Zeitschrift für die ges. Strafrechtswiss. 28. (1908), str. 392. n.

[20]) *Baerenreither*: Jugendfürsorge, str. 289.

[21]) *Boies*: The science of Penology (1901), str. 252.

Vzniká tak nový orgán, jenž spolu se soudy působí k racionelnímu nakládání zvlášť s mladistvými zločinci.

Z této instituce spolupůsobení státních soudů s probation officery již opět v nejintimnějším styku stojí se soukromou péčí o mladistvé, v Americe velmi rozsáhlou, organicky vznikla instituce soudů pro mladistvé.

Jest pochopitelno, že vliv probation officere stále více k tomu působil, aby se s mladistvými zločinci individuelně nakládalo, aby co možná nejvíce od dospělých zločinců nejen při výkonu trestu, nýbrž i ve vyšetřování a konečně i v hlavním přelíčení byli odděleni a hlavně aby i trestní soudce na mladistvého zločince jinýma očima pohlížel, než na dospělého[23]).

K tomu přistupuje, že stoupající péči o děti bylo se častěji státní moci dovoláváno nejen proti zločinným dětem, nýbrž i na ochranu dětí opuštěných a zanedbaných, jichž doposud, jak svrchu uvedeno, právo málo si všímalo.

Tak vznikl v r. 1899 ve státě Illinois zákon (an act to regulate the treatment and control of dependent, neglected and delinquent children), jenž celou tuto agendu jak s civilistického, tak s kriminalistického a processualného stanoviska upravuje a vrcholí ve zřízení zvláštních soudů pro mladistvé.

Jak patrno, není to trestní soud v našem smyslu.

Opatření soudce mladistvých se nevztahují jen na zločinnou mládež, nýbrž i na obsáhlé kategorie ochrany potřebujících mladistvých, jež terminologie amerických zákonů souhrnuje obyčejně pod názvy »dependent and neglected children«. V nejrůznějších definicích snaží se americké zákonodárství, aby zachytilo ona jednání a poměry mladistvých, jež odůvodňují obavu, že by mladistvý zločinným státi se mohl.[24])

[22]) Tuto ve státě Massachusetts zavedenou organisaci (*Baerenreither*: Jugendfürsorge str. 127. n.) můžeme pokládati za typickou i pro ostatní státy severoamerické.

[23]) V. u *Baerenreithera*: Jugendfürsorge, str. 290. citované líčení působnosti probation officera ve státě Visconsinu.

[24]) Tak definuje zákon státu Colorado z r. 1903 (An Act concerning delinquent children): The words »delinquent child« shall

Vedle zločinných dětí jsou tu děti opuštěné, na veřejnou dobročinnost odkázané, postrádající otcovské neb poručenské ochrany, děti, jež ze zvyku žebrají, v domech neb u osob špatné pověsti žijí, neb které žijí následkem nedbalosti rodičů, poručníků neb pěstounů v nepříznivých domácích poměrech, konečně děti mladší 10 let, jež potulujíce se po ulicích, žebrají, podomní obchod provozují, neb zpěvem, hudbou, produkcemi se živí, neb osoby provázejí či podporují, které se takto živí.

V tomto množství skutkových podstat, jež odůvodňují zakročení soudu mladistvých, jednotlivý trestný čin klesá na stupeň symptomu zanedbanosti. Jeho právním následkem není trest jako odplata zla zlem, nýbrž opatření k záchraně mladistvého mířící.

A v tom je, tuším, smysl soudů pro mladistvé, jejich »raison d' être« a tajemství jejich úspěchů. Soudy pro mladistvé, v nichž působí soudce za pomocí probation officerů a dobročinných ústavů a společností (jež, mají-li jim od soudu býti svěřovány děti, musí se podrobiti dozoru státní vězeňské komise), stávají se tím jaksi novým článkem v systemu státní výchovy.

Působnost jejich odehrává se dle cit. zákona státu Illinois, s nímž zákony jiných států v podstatě se srovnávají, způsobem následovním: O každém případě řízení před soudcem mladistvých zpraví soudní písař co možná nejdříve inspektory[25]). Jejich povinností je již před přelíčením zjistiti bližší okolnosti činu, dosavadní život mladistvého, poměry jeho rodičů, zkrátka okolnosti, jež by pro soudcovo rozhodnutí závažnými býti mohly. Město nebo hrabství se musí o to postarati, aby tu byly místnosti, v nichž by mladiství mohli býti přechová-

include any child sixteen years of age or under such age who violates any law of this State or any city or village ordinance; or who is incorrigible; or who knowingly associates with thieves, vicious or immoral persons; or who is growing up in idleness or crime; or who knowingly patronizes or visits any policy shop or place where any gaming device is or shall be operated; or who patronizes or visits any saloon or dram shop where intoxicating liquors are sold« atd. atd. až po ty »who habituelly uses vile, obscene, vulgar, profane or indecent language, or is guilty of immoral conduct in any public place or about any schoolhouse«.

[25]) Hledám marně vhodnější překlad slova probation officer (Fürsorger), jenž by také v praxi (až podobná instituce u nás zavedena bude), bez obtíží se vžil.

vání, aniž by přišli do styku s dospělými vyšetřovanci a trestanci. Také pro soud pro mladistvé musí býti zřízena zvláštní místnost. Policejní organy, jež zadrží zločinného, opuštěného neb zanedbaného mladistvého, nesmějí jej odevzdati na policejní stanici, nýbrž jen do ústavů k tomu určených.

O opatřeních, jichž soudce proti mladistvému učiniti může, obsahuje zákon všeobecné pravidlo: »zaopatření, péče a kázeň, jichž se dítěti dostane, mají se co možná nejvíce tomu podobati, co otcovský dům poskytovati má, a ve všech případech, v nichž je to možno, má dítě býti opatřeno v osvědčené rodině, státi se členem této rodiny, ať adopcí či jiným způsobem«.

V přední řadě tedy mladiství přicházejí do rodin a to buď hned, buď, když se osvědčili v ústavě. Také zločinná mládež přichází do soukromých či veřejných ústavů péčí o zločinnou mládež věnovaným. V každém případě zůstává pod dohledem soudu, až do úplného polepšení (neb do zletilosti), a soud může i později nutné opatření ohledně něho učiniti.

Řízení jest summární a účastní se ho vedle inspektorů zástupcové spolků a ústavů, o děti pečujících, tak že soudce je s nimi ve stálém styku a může se s nimi o vhodných opatřeních dohodnouti. Zákon předpisuje, že dítě má býti dáno do rodiny téhož vyznání, jakého jsou jeho rodiče a do ústavu, v němž by v tomto vyznání bylo vychováno. Vedle ústavů, jež se ujímají mladistvých určitého vyznání, jsou ústavy pro příslušníky jednotlivých národností. Tak účastní se řízení před soudem pro mladistvé v Chicagu též zástupci českých ústavů. Také ústavy zřizují[26]) své inspektory, kteří vykonávají dohled nad dětmi z ústavu podmínečně propuštěnými. Konečně i obce a spolky zřizují své inspektory. Jakkoli tedy inspektor není státním úředníkem, přece stojí pod dohledem soudu. Do jednotlivostí organisace pouštěti se nemůžeme. To, co bylo řečeno, snad stačí k charakteristice celé instituce. Jak patrno, shrnuje soudce mladistvých ve své pravomoci pravomoc našeho soudu trestního i poručenského, jsa v obou směrech vydatně podporován důmyslně organisovanou péčí veřejnou i soukromou.

Zákonem z 23. dubna 1903 zavedeny soudy pro mlá-

[26]) Aspoň ve státě Illinois: *Baerenreither*: Jugendfürsorge str. 168.

distvé dle vzoru státu Illinois ve státě Pennsylvania a rozšířily se odtud v posledních 5 letech do celé řady jiných států.[27]).

Třeba bychom sebe skeptičtěji přijímali americké chvalozpěvy na tuto instituci, již faktum, že tak velkého rozšíření došla, a všude za prospěšnou byla pokládána, jest nám důkazem, že tu jde o zdravou myšlenku, o myšlenku naléhavé potřebě vyhovující, o myšlenku, jež při nejmenším zasluhuje pozornosti.

V Evropě počínají se jeviti teprve prvé počátky instituce soudů pro mladistvé. Nejpříznivější poměry pro vznik těchto soudů a snad — následkem nedostatků soukromého práva — poměrně nejnaléhavější potřeba jich vedla v Anglii k vzniku soudů mladistvých a sice od 14. dubna 1905 v Birminghamu, později ještě v jiných (asi 21) městech[28]). Jedná se tu však toliko o oddělené jednání o případech mladistvých zločinců se týkajících; ovšem při velké autoritě a značné volnosti anglického soudce může tu praxe v mnohém vyhověti potřebám, jimž slouží v Americe soudy mladistvých. Zákonné úpravy se činnosti soudů pro mladistvé dostane asi zákonem, jehož osnova v poslední době parlamentu byla předložena[29]).

V mnohém směru jest nová péče o mladistvé provinilce připravena zákonem »Probation of Offenders Act« 1907 (1. Edward 7. c. 2. s. 12.), jenž m. j. počátkem r. 1908 uvádí v Anglii v život instituci probation officera, jenž ovšem má úkol jen nad podmínečně odsouzeným dohled vykonávati, soudu o jeho chování zprávu podávati a odsouzeného při jeho polepšení podporovati (to adwise, assist and befriend him, and when necessary, to endeavour to find him suiteble employment. s. 4.)[30]), [31]).

---

[27]) V. přehled dotyčných zákonů v *Lenz*: Reformbewegung, str. 210.

[28]) *M. Kleine*: Les Tribunaux speciaux pour enfants. III. En Angleterre (1906).

[29]) A bill to consoli date and amend the law relating to the protection of children and of the treatment of juvenile offenders. (v. Ger. S. 71. str. 360 a 377.)

[30]) *Lenz*: Reformbewegung; str. 114.

[31]) Srov. k předchozímu vůbec mimo spisy citované též *Reicher*: Die Fürsorge für die verwahrloste Jugend I. sv., 2. díl.

Na pevnině Evropské setkává se myšlenka zvláštních soudů pro mladistvé s celou řadou překážek. Je to předem duch trestních zákonů ještě zcela téměř oživovaných ideou odplaty. Pokud jde o mladistvé zločince, ovšem asi snáze, než jinde se uplatní v budoucím zákonodárství myšlenka účelnosti; k tomu však, aby v praxi se došlo příznivých výsledků, bude třeba osvoboditi soudce z dosavadních těsných pout zákonů trestních, umožniti mu individuelní nakládání s jednotlivým zločincem.

Též občanské právo kladouc příliš velký důraz na soukromá práva otcova a poručníkova, stálo na mnoze v cestě racionelním opatřením soudcovským. Hlavní překážka však, tuším, spočívá v nedostatku veřejného zájmu o péči o opuštěnou a zanedbanou mládež. Jednotlivé, porůznu vystupující organisace se nesloučily ještě k rozsáhlejší akci, jak tomu jest v Americe. Tím snad si můžeme též vysvětliti největší překážku racionelní péče o mladistvé, že totiž dosud není zcela překlenuta propast jakéhos nedostatku vzájemné důvěry, již staletí absolutismu vymlela mezi soudy, jako orgány vrchnosti, a obecenstvem o mladistvé se zajímajícím, jako poddanými.

Myšlenka soudů pro mladistvé však počíná úspěšně všechny tyto překážky překonávati.

Ve Francii snad největší překážkou bylo v tomto směru zastaralé, avšak stále ještě obdivované občanské právo, jež svou institucí rodinných rad funkci poručenského soudce stlačovalo na minimum. Jen pozvolna si myšlenka, že i bez ohledu na stávající moc otcovskou neb poručenskou státní moc k záchraně zanedbaného dítěte, neb dítěte, s nímž se špatně nakládá, zakročiti může, klestí cestu. Především již čl. 66. a 67. code pénal připouští možnost, aby mladistvý, byl-li pro nedostatek schopnosti rozpoznávací osvobozen, byl dán do ústavu vychovávacího, v němž též odsouzený svůj trest odpykati může. Různé ústavy, zvlášť též soukromé, jež po červencové revoluci vznikly, umožnily větší differenciaci mezi těmito zločinnými dětmi. Zákon z 19. dubna 1898 (loi sur la repression des violances, voies de fait, actes de cruauté et attentates commis envers les enfants) poskytuje soudci možnost, aby zločinné dítě, bylo-li pro nedostatek způsobilosti rozpoznávací osvobozeno, dal pod ochranu buď soukromé neb veřejné péče o děti. Teprve tento zákon u-

pustil od zásady code civil, že v otcovskou moc nelze bez přivolení otcova mimo případ zneužití této moci vsáhnouti.[32])

Praxe z pravidla mladistvé osvobozuje, aby právě bylo možno použíti výchovných prostředků, jež mimo soukromou péči hlavně výtečně organisovaná veřejná Assistence Publique[33]) poskytuje.

Dále než Francie pokročilo na této dráze Německo.

Východisko bylo tu podobné, jako ve Francii, totiž ustanovení trest. zák. čl. 56., jež podobně jako čl. 66. code pénal stanoví, že mladistvý (na rozdíl od francouzského práva, jež nezná pro období pochybné příčetnosti spodní věkové meze, starší 12 let, avšak) mladší 18 let byl-li pro nedostatek způsobilosti rozpoznávací osvobozen, může býti dán do polepšovny. Osoby mladší 12 let mohou, dopustily-li se jinak trestného činu, nálezem poručenského soudu býti dány do polepšovny, vychovatelny neb nějaké rodiny. Organisace těchto ústavů přenechána zemskému zákonodárství.

Podstatný pokrok však nastal vydáním občanského zákoníku pro říši německou Při úpravě moci otcovské a poručenské vychází totiž tento zákoník z názoru, že moc otcovská a opatrovnická je předem povinností, tak že, nedbá-li se těchto povinností, může státní moc zasáhnouti, a to dle § 1666, 1686 a 1838 oproti rodičům, jak pro zneužití, tak pro nedbání moci rodiči i pro jejich bezectné neb nemravné chování, oproti poručníkům, i nelpí-li na nich žádné viny; stačí, pokládá-li to soud za vhodné k výchově poručencově. K dohledu nad poručníky a k navrhování vhodných poručníků zřizují §§ 1849—1851 obecní sirotčí rady. Uzná-li soud za vhodno do moci otcovské neb poručenské zasáhnouti, má učiniti vhodné opatření k záchraně dítěte; zvlášť může dítě dáti do cizí rodiny, do vychovatelny neb polepšovny. Organisaci této péče přenechal § 130. uv. zák.

[32]) Zák. z 24. června 1889 sur la protection des enfants maltraités ou moralement abandonnés připouštěl již odejmutí moci otcovské pro opilství ze zvyku, pohoršlivé zlé chování a špatné nakládání, bylo-li jím zdraví, bezpečnost neb mravnost dítěte ohroženo.

[33]) Srov. k tomu a k předchozímu vůbec *Baerenreither*: Jugendfürsorge str. XIII. n., *Lenz*: Reformbewegung str. 229. n. *H. Rollet*: Les Tribunaux spéciaux pour enfants II. En France a *Reicher*: Die Fürsorge für die verwahrloste Jugend I. sv. 3. díl (1904).

k obč. zák. zemskému zákonodárství. Tak vznikla po roce 1900 celá řada zemských zákonů o péči o mladistvé (Fürsorgegesetze), jež přes jejich zajímavost ani v hlavních rysech uváděti na tomto místě nemůžeme,[34]) o nichž pro naše účely stačí poznámka, že vymezují a podporují činnost poručenských soudů, stanovíce, pro jaké druhy dětí ústavy zřízeny býti mají, a rozvrhujíce náklady péče o zanedbané a opuštěné chudé děti mezi stát, provincie, a obce.

Tak dva obory soudní činnosti, soudnictví trestní a poručenské, zabývá se zanedbanou a opuštěnou mládeží a používá pro ně institucí veřejné péče o děti.

Pokud mohu přehlédnouti, byl to Köhne, jenž v článku »Jugendgerichte« v r. 1905[35]), první propagoval myšlenku, prozatím aspoň v rámci platné organisace soudní, sloučiti činnost poručenského a trestního soudce nad mladistvými ve zvláštní soudy pro mladistvé. V tomto povšechném přehledu se musíme omeziti na poznámku, že snahy tyto se setkaly potud s praktickým výsledkem, že presidium vrchního zemského soudu ve Frankfurtě n. M. při rozvrhu prací pro rok 1908 přidělilo referentům pro záležitosti nesporné též trestní agendu mladistvých se týkající (pokud náleží před soudy konšelské) a vyšetřování v trestních věcech madistvých (pokud náleží před soudy zemské) patrně ve snaze, aby v praxi stal se pokus, možno-li v rámci platného práva uskutečniti dle amerického vzoru zřízené zvláštní soudy pro mladistvé.[36])

III.

Třeba by dle právě řečeného krok justiční správy rakouské zavádějící od počátku roku 1909 soudy pro mladistvé — nemohl

[34]) Srov. místo jiných *Reicher*: Die Fürsorge für die verwahrloste Jugend I. díl 1. sv. (1904.) *Aschrott*: Gesetz über die Fürsorgeerziehung Minderjähriger (2. vyd. 1907), *Lenz*: Reformbewegung str. 240.

[35]) *Köhne*: Jugendgerichte (Deutsche Juristen-Zeitung. 10. 1905 str. 579. n.).

[36]) *Freudenthal*: Zur Organisation der Jugendgerichte. (Deutsche Juristen-Zeitung 13. 1908, str. 157.).

činiti nároků na naprostou originalitu, přece jistě zasluhuje veškeré pozornosti těch, kdo se o péči o mládež zajímají. Neboť každá podobná instituce, jako soudy pro mladistvé, poskytuje jen rámec, jen určitou řadu možností, jichž praxe může se chopiti nebo jež může pominouti. Činí se pak velmi často výčitky instituci, nesetká-li se s úspěchem, ač vlastně vinnými jsou ti, kteří nepoužili všech možností v instituci skrytých; tím teprve možno dokázati, kde je instituce příliš těsná, a kterým směrem tedy by se měla dále vyvíjeti, a není třeba následkem neúspěchu v tom neb onom směru celou instituci rušiti a tím i to, co v ní je dobrého, znovu budovati.

Snahou ministerstva spravedlnosti při vydání nařízení z 21. října bylo patrně, jak již z úvodních slov (»prozatím, než v platnost vejdou nová zákonná ustanovení . . . nařizuje se následovní:«) vysvítá, uskutečniti v rámci platného práva to, čeho úplněji dosaženo býti má chystanou, a doposud jen panské sněmovně předloženou osnovou »zákona o trestání a trestní ochraně osob mladistvých«.[37])

Dle této osnovy (čl. III., č. 9.) má § 90. tr. ř. zníti: »Nařízením může býti stanoveno, že obstarávání poručenských a opatrovnických záležitostí, pokud městským okresním soudům přísluší, po ukončení řízení pozůstalostního u jednoho neb některých v tomtéž městě zřízených okresních soudů má býti sloučeno, a těmže soudům i vykonávání trestní spravedlnosti v následujících přestupkových věcech má býti svěřeno:

1. v přestupkových věcech, na nichž osoby až do dokonaného 18. roku buď samy, buď ve spojení s dospělými jako obžalovaní se účastní,

2. v přestupkových věcech dle § 335. tr. z. spáchaných překročením práva kázeňského, 360, 376 až 378, 414 až 418, 420, 421, 506, 512 tr. z., dále § 2. čís. 2. zák. z 24. května 1885, ř. z. č. 89, jakož i dle čl. II. §§ 1., 3. až 5. zák. o trestání a trestní ochraně osob mladistvých[38]), pokud těmito trestnými činy nedospělí neb mladiství byli ohroženi neb zasaženi.«

---

[37]) *Kallab*: O osnově zákona o trestání a trestní ochraně osob mladistvých (Právnické Rozhledy 1908.).

[38]) V podstatě zneužívání mladistvých k veřejným produkcím, alkoholismus u mladistvých, opomíjení povinné péče o mladistvé, a svedení pohlavně zachovalého děvčete mladšího 16 let.

Otázka, jež se nám především naskytá, jest, pokud v rámci platného práva podobné spojení funkcí trestního a poručenského soudu jest již nyní možné.

Utvoření zvláštních městských soudů poručenských, jaké má na mysli právě cit. ustanovení osnovy bez změny zákona, možné není.[39])

Naproti tomu proti sloučení agendy poručenské a jisté části přestupkové agendy trestní v rukou téhož referenta okresního soudu, není zákonných překážek.[40])

Těchto mezí drží se též citované nařízení. Nezavádí nových soudů okresních s agendou poručenskou a trestní, nýbrž slučuje toliko u téhož soudu agendu poručenskou s agendou trestní, pokud o b v i n ě n ý m i jsou mladiství. Proč ministerstvo nepřikázalo také poručenským referentům trestní řízení, při nichž z a s a ž e n ý m i jsou mladiství, asi v tom objemu, v němž cit. osnova to míní učiniti, není zcela jasno; vždyť i v takových případech jednak zkušenosti poručenského soudce přispějí k vyjasnění skutkové podstaty trestného činu, jednak tyto činy velmi často zavdají podnět k dalším opatřením poručenského soudce, k lepší ochraně mladistvého směřujícím.

Dále, než osnova zákona o trestání mladistvých jde cit. nařízení utvořením zvláštních senátů pro řízení v I. i v II. instanci při soudech krajských a zemských, pokud jde o mladistvé provinilce. Ani proti tomu není z á k o n n ý c h překážek; prakticky by ovšem takový senat, zvlášť u menších sborových soudů, byl poměrně málo zaměstnán, tak že by při sestavování pracovního plánu vznikla otázka, má-li tato agenda býti přikázána trestnímu senátu či senátu pro věci nesporné. Nařízení citované přikazuje ji senátům trestním.

Zdržme se předem u soudů okresních. Pokusil jsem se v I. kapitole nastíniti zásady, jimiž p o r u č e n s k á agenda okresních soudů, pokud jde o opuštěné, zanedbané a zločinné ne-

---

[39]) Zřízení zvláštních exekučních soudů ve Vídni, v Praze a Terstu (nař. min. spr. ze dne 24. června 1897 ř. z. č. 157.) opírá se o § 23. ex. ř.

[40]) § 19. a 21. jedn. ř. soud. sice předpisuje dělení agendy především dle d r u h ů, avšak jen z p r a v i d l a. Stálá výjimka z tohoto pravidla je přikazování sporů v průběhu řízení exekučního vzniklých exekučnímu komisaři (nařízení min. spr. z 18. června 1900 čís. 11948.) pro kteroužto výjimku se uvádějí důvody, jež mutatis mutandis by se i pro sloučení agendy poručenské s jistou částí agendy trestní uvésti daly.

zletilce, se řídí, neb dle intencí justiční správy, jež se celkem kryjí s moderními požadavky sociologickými, říditi má. I pokud jde o t r e s t n í agendu, pokusil jsem se tam nastíniti, jak v rámci daných možností výchovným snahám místa se popřává. Načrtl jsem tak složitý aparát, jenž k záchraně zpustlého mladistvého v pohyb se uvádí, neb — lépe řečeno — by se uváděti měl, kdyby právě jeho složitost jej nečinila méně způsobilým k plnění úkolů jemu uložených. Jest tu trestní soud, pak poručenský soud, pak samosprávné a jiné správní úřady, zvlášť zemská komise o přijetí do polepšovny rozhodující, a konečně soukromá dobročinnost po různu působící, v žádnou vyšší jednotku nesloučená a bez těsnějšího vztahu k soudům. Jsou to spíše disjecta membra budoucího nějakého aparátu, než jednotné těleso, v němž by jeden článek do druhého zapadal a tak rychlé a účelné fungování celku zaručoval.

Sloučení agendy poručenské s agendou trestní, pokud jde o mladistvé obžalované, aspoň u okresních soudů, by bylo prvním krokem k umožnění racionelní činnosti ve prospěch zločinné mládeže.

Při nejlepší vůli nynější přestupkový soudce nemůže s mladistvým individuelně nakládati. V těch několika minutách, jež mu v záplavě různých urážek na cti a policejních deliktů na případ mladistvého zbudou, může nanejvýš zjistit, zda skutečně mladistvý trestného činu jemu za vinu kladeného se dopustil. Pak vyměří obyčejně dle obvyklé šablony trest za použití »mimořádného práva zmírňovacího«. Co se dále stane, vymyká se jeho ingerenci. A tak nejsou vzácností mladiství třikrát a vícekrát trestaní. Snad ve zvlášť křiklavém případě soudce, aby mladistvého uchránil před zhoubným vlivem vězení, ať tak neb onak, jej osvobodí a propustí jej s důtklivým napomenutím. Aspoň se tak dálo před zavedením instituce »podmínečného udělení milosti«. Avšak i tato instituce je příliš těžkopádná v těch případech, kde je třeba okamžité pomoci, a nikoliv dlouhých relací a rozhodování orgánů, jímž se nedostává bezprostředního názoru.

Dejme tomu konečně, že, jak svrchu (str. 778.) citovaná nařízení ukládají, skutečně poručenský soudce mladistvého se doví o jeho trestném činu, a že je dosti svědomitý, aby zkoumal, zda má učiniti nějaké opatření na záchranu mladistvého. Především, než k tomu dojde, při našem systemu krátkodobých

trestů na svobodě z pravidla mladistvý již trest si odpykal a vrátil se do poměrů, jež jej již jednou k trestnému činu svedly. Pak se ještě jednou, ovšem důkladněji, zkoumají okolnosti činu, a odtud teprve se může postupovati k jeho příčinám. To vyžaduje často týdny, snad měsíce. Nedá-li se soudce ani pak zastrašiti myšlenkou, že jeho pomoc přijde pravděpodobně pozdě, a uzná-li za nutné zaopatření mladistvého v jiné rodině, neb v nějakém soukromém či veřejném ústavě, tu teprve začíná dlouhé vyjednávání, shánění všech možných dokladů, než konečně — nestal-li se mladistvý mezi tím nezvěstným, neb, nedopustil-li se nového trestného činu — přijde tam, kde měl býti několik hodin po svém prvním činu, v ústavu neb v řádné rodině. Jen okolnost, že tak malý zájem má veřejnost o svůj dorost, to vysvětluje, že podobné případy zůstávají nepovšimnuty.

Sloučení funkce poručenské a trestní by tomu do jisté míry odpomohlo. Odpadla by aspoň v přemnohých případech skoro bezúčelná procedura před soudcem přestupkovým.

Přes otázku, co se má státi, není-li soud dle trestního řádu k řízení proti mladistvému příslušný, zároveň jeho soudem poručenským, přesunulo se nařízení z 21. října snad příliš lehce. Nezmínilo se vůbec o tomto případě. Stanoví jen, že poručenský soudce soudu dle tr. řádu příslušného má o trestní věci rozhodnouti, třeba by obžalovaný náležel pod vrchní poručenskou moc soudu jiného. Zdá se mi, že nařízení, jež uznalo za dobré upozorniti soudy na § 57. tr. ř., mělo je též upozorniti na možnost dle § 62. tr. ř. k trestnímu řízení delegovati jinak nepříslušný soud poručenský, aneb dle § 111. jur. normy dohled nad osobou mladistvého, jenž trestného činu se dopustil, svěřiti soudu dle tr. ř. příslušnému. U tohoto soudu by se pak v tomtéž řízení zjistila nejen konkretní skutková podstata jednotlivého trestného činu, nýbrž i všechny okolnosti k rozhodnutí o vrchnoporučenském opatření závažné. Nebude-li možných delegací co nejvíce používáno, stane se sloučení agendy trestní s poručenskou při silné fluktuaci vrstev, jejichž dorost nejvíce zločinnosti jest vystaven, velmi často illusorní. —

Již pouze jaksi mechanické sloučení agendy poručenské s agendou trestní, pokud jde o mladistvé, — jak je na mysli má naše nařízení — bude ovšem znamenati aspoň značnou úsporu

práce a času tím, že opatření vrchnoporučenské bude moci v přemnohých případech ihned následovati po rozhodnutí trestním. Příbuznost činnosti poručenského a trestního soudce (pokud jde o mladistvé), již ku konci I. oddílu jsem se pokoušel nastíniti, však dále nutně k tomu povede, že toto mechanické sloučení se přirozeně při troše dobré vůle změní v sloučení organické; tak totiž, že obojí činnost bude jen dvojí stránkou téže činnosti jednotnou tendencí racionelního nakládání zanedbanou a zločinnou mládeží oživované.

K tomu, doufejme, přispěje, že poručenský soudce stojí mladistvému mnohem blíže, než soudce trestní, není tak přetížen spoustou trestních vyšetřování, následkem čehož je více chráněn před nebezpečím šablonovité činnosti, a může více péče věnovati individuelním okolnostem případu.[41])

Také nesmíme přehlédnouti processualnou stránku věci. Viděli jsme, že již nyní ukládá ministerstvo spravedlnosti trestním soudům, aby zákonné zástupce o trestním řízení proti jejich pupillovi vedeném, zpravovali. Netřeba však dlouhého vyličování, že styk mezi zákonným zástupcem a trestním soudem je jiný, než mezi tímtéž zástupcem a soudem poručenským. Tam několik okamžiků, případné napomenutí, a věc je odbyta; zde stálý styk, možnost vzájemné úrady o nejvhodnějším opatření a možnost eventuelní pochybení kdykoliv opraviti.

Též obávané účinky veřejnosti řízení jsou u poručenského soudu méně hrozivé, než u soudu přestupkového. Jednání poručenského soudce nemá mnoho zájmu pro ty, kdo hledají sensaci. Mám za to, že místo takového publika by k přelíčení před poručenským soudcem přicházeli jen ti, kdo mají zájem o péči o mladistvé. Před těmi by mladistvý provinilec nebyl hrdinou dramatického výstupu, nýbrž dítětem, jež potřebuje výchovy. A ani v mladistvém samém by nemohla tak snadno, jako před trestním soudem, vzniknouti illuse hrdinství, tak škodlivě naň působící. Samo sebou by řízení před soudcem poručenským mělo ráz méně slavnostní a dramatický, než před

[41]) Srov. *Rothschild*: Über Einrichtung von Jugendgerichten (Aschaffenburg-Monatsschrift 4. 1908 str. 623. n.).

soudcem, u něhož v celé řadě řízení s dospělými osobami jen jaksi spolu jde eventuelní řízení proti mladistvému.[42])

Toho cit. nařízení zvlášť tím dosáhnouti se snaží, že předpisuje, aby řízení proti mladistvým se dělo v jiné místnosti neb aspoň v jiné době, než řízení proti dospělým.

Avšak všechny tyto výhody, jakkoliv je nechceme podceňovati, zvlášť, bude-li poručenský soudce vždy jednati v intencích, jež jsme v I. kap. tohoto pojednání se pokoušeli vylíčiti, ještě nevyčerpávají všechny možnosti, jež v rámci instituce soudů pro mladistvé možno i bez změny zákonodárství uskutečniti.

Budiž mi dovoleno tři takové možnosti nastíniti:

1. Jest snad communis opinio kriminalistů i sociologů, že mladistvý provinilec nesmí v průběhu vyšetřování přijíti do styku se zločinnými neb škodlivými živly. U našich přestupkových soudů, zvlášť na venku, tomu snad vůbec nelze zabrániti.

Poručenské soudy byly však již ministerským nařízením z 10. dubna 1902, věst. m. spr. z r. 1902, str. 96. na to upozorněny, že mohou na základě § 178. v. z. o. k záchraně ohroženého mladistvého okamžitě učiniti prozatímní opatření, tedy také zadržeti mladistvého provinilce ve zvláštním ústavě až do rozhodnutí o jeho osudu. Bylo by pak snad jen věcí dohody s policejními orgány, aby mladiství vyšetřovanci místo na strážnici a do soudní vazby ihned byli dodáváni do podobných ústavů, jež s nepatrným nákladem možno všude zříditi.[43]) Nebezpečí, že by snad z podobné vazby vyšetřovanec snáze unikl, než ze soudní vazby, je daleko vyváženo výhodami podobného opatření, jež snad netřeba blíže doličovati.

2. Poručenský, zároveň trestní soudce by po svém okrese musil míti síť důvěrníků, kteří by mu spolehlivé zprávy o rodin-

[42]) *Köhne*: Entwurf ‚zu einem Reichsgesetze, betreffend die Ahndung und Verfolgung strafbarer Handlungen, welche von jugendlichen Personen begangen werden (Mitteilungen der J. K. V. 14. 1907, str. 481. n.) str. 506.

[43]) Do definitivní úpravy by snad stačila nějakým spolkem vydržovaná domácnost bezdětných manželů (v. ku př. *Lydie v. Wolfring*, Kindergruppen-Familiensystem), kteří by pod dohledem funkcionářů dotyčného spolku a vrchním dozorem poručenského soudu mladistvé vyšetřovance přijímali a se o jejich výživu a zaměstnání starali. Srov. též zprávy o činnosti Městské útulny pro dítky žebravé, toulavé a bez přístřeší v Praze, jež otázku tuto s úspěchem snaží se řešiti.

ných poměrech mladistvého provinilce dodávali, neb co nejdříve opatřovali. Do otázky, zda a za jakých podmínek by se k tomu hodily nyní vznikající obecní sirotčí rady[44]), po případě podporované spolky, které dohled nad zanedbanou mládeží za speciální úkol si obraly, na tomto místě pouštěti se nemůžeme. Osoby ty by ovšem v trestním řízení musily vypovídati jako svědci pod všemi kautelami svědecké výpovědi.

3. Soudce by musil předem míti možnost, aby udržoval v evidenci místa v ústavech, pod ochranou spolků, a v rodinách, kam by mladistvého ihned odkázati mohl, třeba by otázka nákladů vydržovacích nebyla prozatím rozhodnuta. Při našem systemu chudinském, v němž často sporné a dlouhého šetření vyžadující otázka příslušnosti rozhoduje, nejsou řídké případy, kdy racionelní opatření se tříští o to, že se neví, kdo na konec náklady uhradí.[45]) Mimo to velmi často, když již bylo rozhodnuto, že mladistvý má do některého ústavu býti dodán, soudce teprve se musí dotazovati u řady ústavů, než se doví, kde by jej opatřiti mohl.

K tomu by ovšem bylo třeba těsnější organisace naší soukromé i veřejné péče o mládež. Snad v tom směru zemská komise pro ochranu dítek a péči o mládež, jež si ve stanovách vytkla úkolem, »soustřediti a zorganisovati působnost českých korporací a jednotlivců v Čechách, mající za úkol podporu a ochranu mládeže, k soustavné a úspěšné součinnosti«, zjedná naléhavě nutnou nápravu.

Zbývá poznámka o projektovaných sborových trestních soudech pro mladistvé. Ačkoliv prakticky senáty pro věci nesporné u sborových soudů s péčí o zanedbanou, opuštěnou a zločinnou mládež nemají co činiti, zdá se mi vhodno, aby trestní agenda ohledně mladistvých byla přikázána — pokud nevyplní činnost zcela zvláštního senátu — senátu pro věci nesporné, odvolací řízení pak senátu, jenž v 2. instanci o nesporných věcech rozhoduje. Tím by organické spojení mezi trestní a poručenskou agendou nebylo v 2. instanci trháno, a hlavně by z velké části platilo v těchto senátech to, co svrchu bylo řečeno o výhodách, jež poručenské jako trestní soudy poskytují, chránice značně před nepříznivými účinky veřejnosti řízení. Důležité by bylo, aby k vedení vyšetřování byly co nejvíce dle § 12. tr. ř. delegovány okresní soudy poručenské, jež by tak zároveň získaly materiál k eventuelnímu dalšímu opatření poručenskému.

To vše jsou jen návrhy a myšlenky, jež by bylo možno téměř do nekonečna rozmnožiti. Bohužel, stále ještě jsme se nedostali daleko přes stadium projektů a návrhů. A přece snad právě v otázkách péče o mládež, nejvíce platí slovo Bacona Verulamského: »Good thoughts are of no more use than beautiful dreams, unless they be put into action«.

[44]) *Janisch*: Jugendfürsorge u. Kinderschutz durch Gemeindeweisenräte und Schutzvereine (II., 1908); *Cerman*: Sirotčí rady v obcích (II., 1908); *Dvořák*: Časová úprava poručenství a opatrovnictví (1904), *týž*: Jednotná organisace dozoru na nalezence, sirotky a děti opuštěné v království Českém (1905).

[45]) *Reicher*: Die Fürsorge für die verwahrloste Jugend (II. díl, 1906) str. 45. n.

ODKAZ
PROF. DRA FRANTIŠKA STORCHA
UNIVERZITĚ MASARYKOVĚ

Knihtiskárna Dr. Ed. Grégr a syn v Praze. — Nákladem vlastním.